בס"ד

– הגליון השבועי של קהילת מכון –

יגדיל תורה

גליון מספר: 46

פרשת חקת

העלון מוקדש להצלחת נוחי
בן זהבה ויוסף דורון בן דזי

מאור - 0542390375

אבלות על מיתת מרים

הרב יעקב דואני / רב במכון יגדיל תורה ומחבר הספר בית חם

בפרשת חוקת מופיע מעשה מיתת מרים הנביאה:

> וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מִדְבַּר צִן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וַתִּקָּבֵר שָׁם.

ופירש רש"י: "למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת". וכן מבואר במסכת מועד קטן (כח ע"א).

מיד לאחר מותה של מרים כתוב: וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקָּהֲלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן.

כמו שדרשו בטעם סמיכות הפסוק הקודם שעוסק במיתת מרים לבין הפסוקים העוסקים בפרה אדומה, כן יש לשאול מה טעם הסמיכות בין מיתת מרים לפסוק שלאחר מכן, שמספר שלעדה לא היה מים?

ניתן ליישב על פי דברי הכלבו המובאים בבית יוסף בהלכות נוטה למות וגוסס (יו"ד שלט):

> מנהג לשפוך כל המים שאובים שבשכונת המת. וטעם המנהג לסימן שידעו הכל שיש בו מקרה מות ולא יהיה מודיע בפה ויהיה מוציא דבה (פסחים ג:) ויש אומרים כי הטעם לפי שמלאך המות מפיל במים טיפת דם המות.

לאחר שאדם נפטר מן העולם, נוהגים לשפוך את כל המים השאובים שהיו בשכונה שבה נפטר (שני בתים מכל צד של בית המת). מדוע? הכלבו נתן שני טעמים לדבר:

שידעו כולם שיש מקרה של מוות, ולא יצטרך להודיע להם בפה ויהיה בבחינת "מוציא דיבה". משום סכנה, שמלאך המוות מפיל במים טיפת דם המוות.

וכתב האבודרהם שיש לדין שפיכת המים רמז מן התורה. מנין? ממה שכתוב בפרשתנו "ותמות שם מרים ותקבר שם" ומיד בסמוך כתוב "ולא היה מים לעדה" - יש לומר שלא היה להם מים משום שכולם שפכו את מימיהם עקב מותה של מרים.

>> המשך הדבר תורה בעמוד האחרון>>

ההגיון שבתשובה

הרב אמיר אזולאי/ רב במכון יגדיל תורה מחבר הספר על שלושה דברים

הקדמה:

אחד מהנושאים הגדולים והחשובים בעולם היהודי בכללו הוא עניין התשובה. כח גדול יש לה לתשובה, ביכולתה להביא מזור לפגמיו המוסריים והדתיים של האדם ולהמיר את מקומו הנפשי והרוחני של האדם ממקום שפל ונמוך אל מדרגה גבוהה ונישאה. התשובה היא במהותה הכוח והיכולת של האדם להשתנות.

אלא שלעיתים נדמה בעיני הציבור הרחב, שהתשובה היא מעין תרופת פלאים, פתרון קסם המשולל מכל היגיון אמתי המתיישב על הלב. משום תפיסה זו, אנשים אשר ניצבים מחוץ לכותליהם של חיי הקודש, נוטים להתבונן ביסוד התשובה במבט מזלזל, כאילו הייתה היא התשובה דבר פרמיטיבי שזמנו חלף מן העולם מזה עידנים.

אלא שלאור הכלל האמור בפרק הקודם- שכל דרכי אומתנו הטהורה מוכרחים הם להיות מיושבים ע"י הגיון הנפש הישראלית, מוכרחים אנו לעמוד מעט על עניינה של התשובה ולבאר את ההיגיון הפנימי והעמוק הטמון בה.

התשובה מתקנת את העבר. האמנם?!

לכאורה עיקר עניינה של התשובה מובן ומבואר הוא. שכאן אף כאשר חטא האדם, הרי הוא מבקש סליחה ומחילה מקונו, וע"י כך שב להסתופף בצל שכינתו, אע"פ שמעשיו גרמו לו לריחוק ממשי מהם. דומה הדבר לאדם שעשה מעשה רע כנגד חברו, ועצם הפגיעה שפגע בו יצרה ריחוק גדול בין השניים. אולם לאחר זמן, כאשר השכיל הפוגע לבקש מחילה מעומק הלב על מעשיו הרעים, ואכן חברו הנפגע סלח לו, אט אט שבים השניים ונעשים אוהבים זה לזה.

אם כן, עניינה של התשובה בנוגע למציאות החיים שלאחריה היא מובנית לחלוטין. שכן על אף שהתרחק האדם מיוצרו על ידי מעשיו הנלוזים, סוף סוף לאחר ששב בתשובה הרי התקרב אל קונו מחדש.

לאור זאת יכולים היינו לסבור שהתשובה מועילה רבות לתיקון העתיד בלבד. אולם על חטאי העבר שנעשו כבר והכתימו את עולמו של החוטא, אין כל תיקון אפשרי- "את הנעשה אין להשיב". בבחינה גוזרים אנו גזרה קשה ועוצמתית הנדמית כעול המונח על צווארו של החוטא; אין לו יכולת ממשית לתקן את העבר וחטאי יישארו ככתם עז ומייסר על עברו של האדם תמיד.

אלא שחכמינו זיכרונם לברכה (מסכת יומא דף פו:) מורים לנו שלא כך הם הדברים. נעיין מעט בלשונם של חכמינו:

"אמר ריש לקיש: גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך. הא עון מזיד הוא, וקא קרי ליה מכשול. איני? והאמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות, שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם יחיה! – לא קשיא; כאן – מאהבה, כאן – מיראה."

ריש לקיש, אחד מבעלי התשובה הגדולים ביותר שידעה אומתנו, מורה לנו בדבריו אלו שני יסודות מהפכניים שכלל חשוב אחד עומד בשורשם: יש לאדם יכולת לשנות אף את חטאי העבר!

מתוך כלל זה, אומר ריש לקיש שכאשר אדם שב בתשובה אין הוא מתקן רק את העתיד הבא מכאן ולהבא, אלא אף חטאי העבר שנפל ברשתם שוב ושוב, הופכים להיות עבורו כשגגות שנעשו בלא כוונת מכוון, על אף שאכן מצד האמת נעשו מתוך זדון!

ויותר מכך, כאשר שב האדם מתוך אהבה עמוקה ופנימית, מה שמכונה "תשובה מאהבה" הרי "זדונות נעשות לו כזכויות", כל החטאים המרים והמקולקלים מטבעם, שהכתימו את עולמו של החוטא בלכלוך מעיב, הרי הם הופכים להיות כזכויות עבורו. ייחשבו הם עבור האדם החוטא למעשים טובים ומועילים.

אלא שבמבט חיצוני, עיקרון תיקון העבר על ידי התשובה,

נוגד הוא כל הגיון ומחשבה. שהרי לפי המחשבה האנושית המצויה מובן הוא האדם פגם שבר או הרס דבר מסויים, הרי הפגם קיים ועומד הוא, ואף אם יבקש המזיק סליחה מעומק ליבו, אולי תשפיע זו על היחסים בינו לבין חבירו, אולם אין היא תתקן את המעוות.

אם כן, מוכרחים אנו כאמור לעמוד מעט על ההיגיון היהודי המונח בעצם עניינה של התשובה, ומתוך כך להעמיד על נכון את יסודותיה*.

"אל תקלקל במעשיך":

כאשר הקב"ה ברא את האדם בעולם, מספרים חז"ל (קהלת זוטא, פשנתן לו השי"ת נאום שאומנם קצר הוא במילותיו אך מציג תודעת חיים שלימה במשמעותו העמוקה. נעיין במילותיו של הנאום אשר מייצג את עיקר תפקידנו עלי אדמות:

"ראה את מעשה האלהים. כיון שברא הקדוש ברוך הוא את האדם נטלו והוליכו באילני גן עדן, [ואמר לו] ראה את מעשה האלהים, מה נאין הן, מה משובחין הן, כל מה שבראתי בשבילך בראתי, אל תקלקל במעשיך, ועמד וקלקל במעשיו, ונקנסה עליו מיתה לו ולדורותיו עד סוף כל הדורות"

קצת לאחר בריאת האדם, הקב"ה הוליכו בין הנבראים החדשים שהוכנו לצורכו, והודיע לו: כל מה שאתה רואה אל מול פניך, כל השפע הגדול שניצב לנגדך הרי הוא בשבילך, על מנת לשמש לך כעזר לעבוד את עבודתי הנכבדה. אולם צריך אתה להישמר מכל משמר שלא להשתמש בכל הנמציאם הללו כנגד רצוני, שלא תקלקל ע"י כך את הבריה כולה.

במילים הללו מצווה השי"ת ציווי מיוחד לדורות: על המין האנושי, זרעו של אדם הראשון להשתמש בכל פרטי העולם על מנת לסייע לעצמו ככל האפשר לקיים את רצונו העליון של הבורא. כל הנבראים במהותם הם כלים שהוענקו למין האנושי על מנת שבאמצעותם יעבדו הם את השי"ת.

אלא שכאן צריכים אנו לעמוד מעט על משמעותם העמוקה של הדברים: מה הוא אותו 'קלקול' שהוזהר האדם לבל ייכשל בו?

אם נתבונן בעומק דברי המדרש הנ"ל, ניווכח לדעת שאכן בסופו של דבר ביצע האדם את אותו קלקול נורא. הכוונה היא כמובן ל"חטא עץ הדעת", חטאה של האנושות כולה. מהותו העמוקה של הקלקול הזה היא בעצם שימוש בעולמו של א-לוקים נגד רצונו העליון.

לאור זאת מבינים אנו מה הוא הצו האלוקי העליון שהוט עלינו לדורות; עלינו להשתמש בכל ברואי העולם בצורה שישמשו הם כעזר לעשיית רצון ה' בעולם הגשמי. אולם אם נשתמש בהם לצורכנו כנגד רצונו העליון של השי"ת, אזי נקלקל את העולם כולו.

במבט עמוק יותר, ניתן לומר יסוד חשוב והכרחי. כאשר אנו משתמשים בכל פרטי העולם על מנת לעבוד בהם את השי"ת הינו בעצם מורים על כך שכל פרטי העולם על מתכונת חלקיהם הרבים, אינם אלא בעלי תכלית ומטרה אחת- לעשות את רצון ה'. ישנה אחדות אלוקית עצומה אשר מעטרת את כל פרטיו השונים של העולם הגשמי.

אולם במידה והאדם בוחר לקלקל במעשיו, הרי הוא מוציא את הנבראים השונים מכלל השימוש שלו הם יועדו. אינם יגלו עוד את האחדות האלוקים המרחפת מעל לראשם, אלא ישמשו הם את רצונותיו הנמוכים של האדם. ע"י שנוהג בם האדם בדרך הזו, הוא בעצם מפריד אותם מעצם הרצון והכוונה האלוקית והופך אותם ליסודות מפורדים אשר מעצימים את מימד החומר.

תפיסת עולם פרודית:

כאשר בוחר האדם להשתמש בעולם לצורכו בלבד אף אם משמעות הדבר היא שעבוד הנבראים כנגד רצונו העליון של הבורא, הרי הוא בעצם מפריד מעט מעט את אלוקים מעולמו. בעצם פעולת החטא מורה האדם כאילו העולם כולו הוא עולם חומרי בלבד, ללא כל כוונה אלוקית עמוקה אשר למענה נברא העולם.

אדם שבוחר לחיות חיים אשר מלאים בחטאים וקלקול, הרי הוא מתרגל לחיות בעולם שאלוקים איננו נוכח בו. זו המשמעות העמוקה של החטא, הפניית עורף לרצונו העליון של הבורא, שלמען גילוי השלם נברא העולם.

מתוך השקפה שכזו, עושה האדם מעשים גדולים להנאתו, שבהם הוא משתמש בכל הנבראים כולם כנגד כוונת הבורא בהם. אדם שהורגל במבט שכזה עלול לחיות חיים שלמים שבהם הוא ייצור ויפעל רבות, אולם מטרת העל של החיים האנושיים, ידמה הוא בעיניו שאכן הוא הועיל וקידם את עצמו, אך למען האמת הוא רק קלקל. הוא הרחיק במעשיו את

אלוקים מעולמו, והפך את העולם למעין ישות עצמאית שהחומר העב, שבמהותו אינו אלא כלי לשימוש גדול יותר- היא מרכז קיומו.

התשובה- לאחד את המפורדים:

לאור האמור עד כה, עולה שעל מנת לתקן את הפרודיות שיוצר האדם במעשיו, צריך הוא להשיב את האחדות האלוקית, את השי"ת אל עולמו. נמצא אפוא שהתשובה, שמשמעותה כפרה ותיקון על החטאים היא בעצם הכלי שבאמצעותו ישיב האדם את העולם אל אלוקיו, ויחזיר את העולם על נבראיו השונים, לתפקידו המקורי- להיות כלי המשמש לעבודת הבורא.

הרב קוק זצ"ל (עין איה, שבת ב' פרק יב', פסקה כח') עומד בהרחבה על עניינה העמוק של התשובה כפי המשתמע מדברינו עד כה. נעיין בדבריו:

"חק עולם שם הקב"ה ביסוד ההויה, שהטוב הנועד מוכרח להשתלם מכחם של כל המעשים כולם. ובשביל כך כח נפלא יש בכל מעשה אשר יעשה האדם, למרות מה שהבחירה היא בידו של האדם, ויכול הוא גם כן לעשות מעשי רשע נוראים, בכל זאת כל המעשים כולם והשפעותיהם היותר רעות, הנן רעות ביחש לכללות ההויה רק עם קשר של תנאי, דהיינו כל זמן שהאדם עצמו איננו משנה את האופי שלו מרעה לטובה. אבל אם האדם חוזר בו, ומגמת פניו הוא שם מעתה אל הטוב, אז יש קשר נפלא עם כל היש לכל המעשים כולם, גם אלה אשר כבר עשה, עם כל היותם לשעתם בתכלית הרוע, שהם ישובו ויתחברו עם גורמים רבים, המוכנים בכללה של ההויה כולה, להוציא מכולם מגמות טובות ורצויות מאד, כפי הכיוון של הקודש העליון, של מחשבתו של יוצר בראשית ברוך הוא, אשר הכל ברא לכבודו, למטרה היותר טובה קדושה ומפוארה, שהמגמה הכללית המקודשת היא נזר הבריאה כתרה ועטרתה.

מתי מותר להיכנס ולצאת בפתח בית הכנסת?

הרב מאור תורג'מן / יו"ר מכון יגדיל תורה

איתא בגמרא מגילה דף כט עמוד א

אין עושין אותו קפנדריא. מאי קפנדריא? אמר רבא: קפנדריא כשמה. – מאי כשמה? – כמאן דאמר: אדמקיפנא אדרי איעול בהא. אמר רבי אבהו: אם היה שביל מעיקרא – מותר. אמר רב נחמן בר יצחק: הנכנס על מנת שלא לעשות קפנדריא – מותר לעשותו קפנדריא. ואמר רבי חלבו אמר רב הונא: הנכנס לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדריא, שנאמר ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחות יצא דרך שער נגב.

הטור כתב: "היו לה ב' פתחים לא יכנס בפתח זה לעשות דרך לצאת בפתח הב' לקצר דרכו ואם היה הדרך עובר שם קודם שנבנה ב"ה מותר וכן אם לא נכנס בה תחלה כדי לקצר דרכו מותר לעשותה דרך וכשנכנס בה להתפלל מצוה למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחרת",

לגבי מה שכתב הטור שבמקום מצוה למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחרת, זה מבואר מהגמרא: "מדכתיב (יחזקאל מו ט) ובבא עם הארץ לפני יי' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער (ה)נגב".

האם יש מצווה לעשות קפנדריא במקום מצווה או רשות?

רא"ש- מצוה לעשות קפנדריא.

רי"ף, רמב"ם- מותר לעשות קפנדריא.

פסיקת הלכה:

השו"ע פסק כרמב"ם: "היו לבהכ"נ שני פתחים, לא יכנס בפתח זה לעשותו דרך לצאת בפתח השני לקצר דרכו; ואם היה הדרך עובר קודם שנבנה בהכ"נ, מותר. וכן אם לא נכנס בו תחלה כדי לקצר דרכו, מותר לעשותו דרך. וכשנכנס בו להתפלל, מותר למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחר".

המ"ב (כא) כתב שמה שכתוב מותר למי שנכנס להתפלל לצאת בפתח אחר, הכוונה היא שיש לו מצוה וכמבואר בגמרא- והטעם כדי שיהיה נראה כמחבב (מחה"ש- שבזה שהולך בכל שטח בית הכנסת, נראה שמחבב את בית הכנסת).

ר' משה ביטון זכה בשובר לרכישה ב100 ₪ במכון בקורסים הדיגיטליים

שאלת השבוע

האם מותר להקדים שלום לחבירו קודם התפילה?

ר׳ משה ביטון—זכה בשובר לרכישה בקורסים של 100 ש״ח

את הפתרונות יש לשלוח למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום רביעי

myagdiltora@gmail.com / 0542390375

מזל״ט ואיחולים

העלון מוקדש לרפואת חנה אזולאי בת סוליקה

ולעילוי נשמת מסעוד בן עיישה ושרה בת חנה

ודוד רחמים בין עישא ואברהם ז״ל

ניתן לשלוח מזל״ט או איחולי ברכה למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום חמישי.

>> המשך הדבר תורה מעמוד השער >>

א״כ, על פי דברי האבודרהם מתבארת סמיכות הפסוקים בצורה נפלאה, מדוע לא היה מים לעדה מיד לאחר מיתת מרים, משום ששפכו אותם בעקבות מותה.

ויש להקשות על הטעם השני ששופכים את המים בשכונת המת משום סכנה שמלאך המוות הפיל במים דם המוות, והרי מבואר במסכת בבא בתרא (יז ע״א) שמרים הנביאה היא אחת משישה האנשים אשר לא שלט בהם מלאך המוות ומתו באופן של ״מיתת נשיקה״:

תנו רבנן: ששה לא שלט בהן מלאך המות, ואלו הן: אברהם, יצחק ויעקב, משה, אהרן ומרים. אברהם, יצחק ויעקב, דכתיב בהו: בכל, מכל כל; משה, אהרן ומרים, דכתיב בהו: על פי ה׳. והא מרים לא כתיב בה על פי ה׳! אמר ר״א: מרים נמי בנשיקה מתה, דאתיא שם שם ממשה, ומפני מה לא נאמר בה על פי ה׳? שגנאי הדבר לומר.

משמע שבגלל שמרים הייתה צדיקה לא שלט בה מלאך המוות והיא מתה מיתת נשיקה שזו מיתה ישירה ע״י השכינה ולא ע״י מלאך המוות. אם כן במוות שלה לא הפיל מלאך המוות את

שבת שלום!

טיפת דם המוות, בשונה משאר המיתות שבעולם, לכן ש להקשות - כיצד ניתן ללמוד ממותה של מרים על המנהג לשפוך את המים בשכונת המת, הרי במיתת מרים לא היה צריך לשפוך את המים?

יש המתרצים, שמשה ואהרן לא סיפרו לעם שמרים מתה בנשיקה, ולכן העם חשבו שמלאך המוות הוא שלקח אותה (וכמו שאר המתים בעולם) ומשום כך שפכו העדה את המים בעקבות מותה.

מדין שפיכת מים במקום שיש מת אנו לומדים יסוד חשוב. כאשר מתרחש דבר רע לאחד מעם ישראל, אל יחשבו הסובבים אותו שלהם זה לא יקרה והרי הם "בטוחים ושמורים מכל פגע", אלא הכל צריכים להבין שדבר זה היה עלול לקרות להם, והמוות "סוֹף כָּל הָאָדָם" וממילא - "וְהַחַי יִתֵּן אֶל לִבּוֹ" (קהלת ז, ב).

ויש לומר, שמטעם זה שופכים שכני המת את המים, בכדי להרגיש את צרת השכן שלא תחלוף על פניהם כאילו לא הייתה.

וכל זה במקרה של אדם פשוט שנפטר, אך במקרה של צדיק שנפטר, לא רק השכנים מתאבלים ושופכים את המים אלא – "וַאֲחֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה'" (ויקרא י, ו), שהרי הצדיק מכפר על הדור, כמו פרה אדומה, ולכן כאן במיתת מרים לא היה מים לכל העדה.